

NIT D' ALBADES

Poesia que guanyá la Flor natural en los Jochs Florals del Rat-Penat de Valencia.

I

Resplandeixen hermoses les estreles
en lo cel blau, com palpirant d' amor.

«Digues, pobreta meua,
¿per qué guaytes al llunt en la foscor?»

Lo vent bretxa les fulloses branques
per agrunsar als endormits aucells.

«¿Qué 't diu lo vent, xiqueta,
caresant enflayrat los rulls cabells?»

Estreles d' or sonriuhén á la terra,
y la terra florida al cel festiu.

«¿Qué sents, que ta boqueta
com á clavell que esclata se sonriu?»

Suaus acorts, com sons de tremoloses
cítaras d' or penjades del fullám,
de nou entre los arbres remorejen.

«¡Ay mare! ¡Oixcám, oixcám!»

Y tot calla. ¿Quí sab si en eixa branca
ahont ara aletejava 'l ventijol,
y que resta tranquila,
cantará al trench de l' auba 'l rossinyol?

¿Quí sab si florirán ab noves roses
altra vegada los rosers marcits,
y sonarán acordes
els lays d' amor en los febrosos pits?

Mes que siga tant sol la breu rosada
que 'ls cors assedegats calma un instant...
¡Quánt dolsa es la esperansa
al que en ella 's conhorta confiant...!

¡Qué blau lo cel! La nena balbuseja,
esclatant son pesar en un xanglot...
«Mare, qué nit d' albades tan hermosa,
si ell no m' haguera abandonat del tot!...

¡Cóm brillen les estreles! ¡Quántes voltes
junts les hem contemplades y hem parlat
d' aqueixa que era nostra
esmeralda que al cel Deu ha engastat...

Me día que 'n fariem una agulla
ab eixa estrella lluminosa y d' or,
pera clavar mes trenes...
¡Qué s' ha fet, mare meua, son amor?...

Mare, qué nit d' alba des tan hermosa!
¡Si ell tornara! Mes ¡ay...! ¿No sent? ¿No sent?
¿Es que en l' ombra puntejen
una cítara y canten, ó es lo vent?

¿Quí sab? La clavellina de vermelles
flors que un matí 'm deixá en lo finestral,
té una flor mitx oberta...
¿Será encara son cor al meu lleal?»

II

De los brancatjes la melodía
dolsa acompanya cançons d' amor...
A la xiqueta ¡cóm li batia
de joya 'l cor...!

Era una nena blanca y rosada,
clavells y lliris en un pomell;
orgull de l' horta, y enamorada
d' un bell doncell.

Era una nena de dols mitxriure,
tendre y puríssim capoll de flor
que á l' auba esclata, joyós de viure
plè de flayror.

Era aixerida com l' azucena;
sos ulls, estreles en clara nit;
neu en les galtes porta la nena,
foch en el pit.

No hi ha per l' horta flor més grasiósa
prop la montanya, ni vora 'l mar;
ni més garrida, ni més hermosa
se ú pot trobar.

¡Cóm se volien els dos! Un dia
a terra estranya partí 'l doncell,
deixant la nena que se moria
d' amor per ell.

Ella creía que la oblidava,
y ell la volía més cada instant;
y quant del poble més s' alluntava,
molt més amant.

Quan la materna terra trapitja,
com au que troba lo perdut niu,
aytal desborda son cor de ditja,
que plora y riu.

Quan entre boyres ayrós s' adresa,
mirant del poble lo campanar,
los prechs depresos en la infantesa
torna á resar.

Y quan divisa de l' alquería
los murs blanquíssims en la foscó,
li canta alba des al rompre 'l dja
brussent d' amor.

«Escolta, nena blanca y rosada,
la que, quan passa, los cors se 'n dú,
lo cant del ánima que enamorada
sols pensa en tú.

Pera oblidarte, dolsa Regina,
m' oblidaria de mí mateix;
s' oblidaria la clavellina
de com floreix.

Del blau que engisa l' alegre esfera;
del cel los símbols emporporats;
s' oblidaria la primavera
dels camps y 'ls prats.

Obri la porta d' esta alquería
temple puríssim d' honrats amors,
juntá per sempre lo cel, ma aymía,
los nostres cors!»

Al trench de l' auba en los rosers esclaten
noves roses, refila 'l rossinyol,
y carregat d' essencia
y rosada aleteja 'l ventijol;
los ulls clars de la nena blanca y rosa
reflecten lo vesllum tornassolat.
«Mare, qué nit d' alba tan hermosa!
¡Cóm brillava lo cel tot estrelat!»

LEOPOLDO TRENOR.

¡INDEPENDENCIA!

(1808)

Poesía premiada en los Jochs Florals del Rat-Penat de Valencia.

Un jorn ses fortes ales bat l' áliga francesa
volent ab sa superbia lo mon avasallar;
víctimes son los pobles de sa terrible presa,
y 's sent, quan mou ses garres, la terra trontollar.

La Europa escolta atenta lo bruyt de ses petrades,
com l' au mira intranquila lo vol del esparver;
y les nacions esperen, porügues y aterrades,
que 's ponga pera sempre de vida 'l jorn darrer.

Lo geni que la guia, naixent pera la guerra,
la mort sembra ab sas hórrides é innúmeres legions;
tan fort guerrer com este, jamay l' ha vist la terra
que va infantar als Césars, Aníbals y Escipions.

Per tot arreu s' escampen ses tropes que 'l carruage
per únich plaher tenen, sedentes de botí;
quant á son pas s' oposa, destróssenho ab corage;
l' horror de les batalles es son millor festí.

Ya venen cap á Iberia. Les hordes son d' Atila;
millers de rius que aboca l' altívol Pirineu.
En tant, tú, pobre pàtria, que dorms somniant tranquila,
anímat y desperta. ¡Qué fa en lo cel ton Deu!

Traydors cerquen lo trono; de mort amenassades
están, volguda pàtria, tes lleys, ta religió.
¡Ta fe y ta independència veuras prompte nafrades!
¡Si encara vius, enlogra ton arrogant penó!

Mes ¡ah! ya la ferida sent lo lleó y s' adresa,
quan de sa ira estalla lo noble y potent raig;
lo poble en Madrid mostra sa indómita feresa,
y entre fulgors claríssims surgix lo Dos de Maig.

Valencia quan contempla sos reys en lo desterro,
y 'l cor de nostra pàtria en mans del extranger,
ardida y valerosa empunya 'l valent ferro,
y 'l mon sancer escolta lo crit del Palleter.

Sí, Espanya: fins lo Turia ses aygües torna arrere
dant llágrimes al poble pera plorar ton mal;
eixó va fer Valencia. Per algo 'l rey En Pere
grabá dalt de ses portes: *Dues voltes lleal.*

Per los carrers y places, en foch de patria encesos,
los valencians se llancen cridant fins enmudir:
«¡Vixca Fernando Séptim, y muyguen els francesos!
¡Volém independència! ¡O vencer ó morir!»

Ya l' invasor s' acosta sembrant per allá ahont passa
ab son tió y son glavi, la destrucció y la mort;
los indefensos pobles ab sanya innoble arrasa;
l' ampara un dret infame: lo dret del que es més fort.

Tu 'l veus, ma pobre patria, y atónita 'l contemples
sentint fins tes entranyes ab l' odi palpar;
lo veus violar tes verges y derruir tos temples,
y á Deu veus que escopinga y arranca del altar.

«¡Guerra!» valenta crides y l' eco exclama «¡Guerra!»
Ya l' áliga dues voltes indómita 't vencé;
mes tú no 't desalentes; la por de tú 's desterra;
fe tens en la victoria, y 't salvará la fe.

De ferro que al sol brilla coronen ta muralla,
y als d' Austerlitz y Jena terribles vencedors,
ab impaciencia aguardes disposta á la batalla;
que en ella vols cenyirte lo front d' immortals llors.

Ya están ahí. La terra pareix que se tremole
al pas de l' host inmensa, de sos canons al pes.
De Quart serena 'ls mira la gegantina mole,
y ardida al cel pregunta si encara en queden més.

Reforsa 'ls murs lo poble y ab ardiment treballa;
coronen les muralles los pits dels valencians;
montant les bateries, duhent sachs de metralla,
preparen la defensa, sens treva ni descans.

Rompé ya 'l foch y 's creuhen les enemigues bales
que en l' ample espay marmolen bruncint terribles mots;
la mort sobre 'ls francesos extén ses negres ales
y sols l' instant aguarda en que 'ls cubrixca á tots.

Y així passen les hores, y l' enemich s' aterra;
mermant ses fortes files, lo vell canó retruny;
de sanch y de cadavres tenyida está la terra,
y 'l vil Suchet tremola y ab ira estreny lo puny.

Sí, que 'l que en cent batalles eterna la victoria,
lligada á ses curenyes pel mon va passejar,
no vol, veent sa impotencia, fogir d' assí sens gloria,
y sent ya de vergonya ses galtes flamejar.

Ya á declinar comensa lo jorn en sa agonía;
la nit aguarda l' áliga pera mampedre 'l vol.
Ya lluny de nostra terra la trobará 'l nou dia;
no vol que en sa derrota fogir la veja 'l sol.

Honor á tú, oh Valencia, ma patria generosa,
á qui 'l colós un dia tingué que respectar!
Detíndrelo pogueren Girona y Saragosa,
mes tú eres la primera que 'l va fer recular.

Y si, volent rendirte, altre invasor tornara,
independent, valenta, sense dubtar un punt,
avans que esclavisarte, de llibertat avara
la gloria renovares de la immortal Sagunt!

RAMON ANDREU CABRELLES.

L' ENRAMADA

COSTUM POPULAR

Poesia premiada en los Jochs Florals del Rat-Penat de Valencia.

Baix de la parra,
junt á la pila
que se recolsa
en l' albardisa
que 'l corral tanca,
fresca, garrida,
com una verge
que s' ensomnía,
está de l' horta
la més bonica
de les fadrines
que en ella es cria.
Rosa li diuhen,
rosa que engisa,
perque ses galtes
de perla fina
los colors lluhén
de la bresquilla.

Sos ulls reflecten
de la marina
lo blau puríssim
que 'l cel ania;
y 'ls cabells rossos
de seda fina
quan per l' espatla
sols los deslliga,
semblen cascades
que 'l sol irisa.

Mes ¿qué l' apena
que está pensiva?
¿Per qué anguniosa
está la nina?

Pensa Roseta
que al caure 'l dia
quan l' ombra espessa
de la nit vinga,
doncells garbosos
plens d' alegria,
á ses aymades
que 'l cor desitja
una rondalla
bella y sentida
alsarán dolsos
ab veu plasívola,
y en la finestra
hont ells se miran,
fresca garlanda
de rosa fina,
¡ay! mentres que ella,
la més garrida
de les fadrines
que en l' horta es cria,
no té qui alegres
cansons li diga,
ni una enramada
de flors li tixca,

perque son nuvi
no está en la vila.
Per só plorosa
clama la nina:
«Si tú volgues,
Verge amadísima,
reyna amorosa,
estrela mia,
aquell que sempre
per mí suspira
assí tornara
aqueste dia.
¡Fes un miracle,
estrela mia!»

Pega Roseta sos trémols llabis,
mira una estona l' extensa mar,
y ans que ne sien llevats sos avis
s' entorna a entrar.

Demprés comensa les seues feynes,
com bona filla que sab cumplir,
sens amostrarne que dures penes
la fan morir.

Passa així 'l dia tota ocupada:
mes quan del vespre cau la foscó,
¡quántes angunies l' enamorada
sent dins del cor!

Amargues hores passa la nina,
y ella, de l' horta l' alegre encant,
ella, de l' horta la rosa fina,
viu gemegant,

mentres los nuvis á ses aymades
l' ampla finestra que dá al carrer
omplin de dolsos, de flors variades,
murta y llorer.

Demprés aixequen grates canturies,
de les guitarres acompanyats,
fins que l' aubada romp les foscuries
que 'ls té amagats.

¡Quánta es la ditxa de la doncella
al escoltarne junt al cancell
esta rondalla sentida y bella
de son doncell!

«No tingues pena, que mes mirades
á un' altra busquen al frau y engany;
perque la nina que té enramades
se casa enguany!»

Ningú á Roseta canta á la reixa;
ni una floreta li dú ningú;
sols de sos llabris l' amarga queixa
lo vent s' endú.

Surt pel fi l' alba; les tintes roses
van extenentse pel firmament,
y cants envien les aus gotxoses
al lliure vent.

A la finestra l' enamorada
corre afanyosa deixant lo llit.
¿Creu ¡ay! Roseta que una enramada
li han oferit?

Obri les portes; la reixa mira;
ansiosa busca; veu quan li plau;
les dos mans plega; de goig sospira;
de genolls cau.

No sab que l' avia, tota afanyosa,
una enramada li maná fer,
com no hi ha un' altra més gran y hermosa
en lo carrer.

Creu que lo nuvi torná á la vila,
que aquelles roses ell ha cullit,
y que parlarli podrá tranquila
á l' altra nit!

FRANCISCO BADENES DALMAU.

ORFANESA

Trescant pel camp ajogassada un dia,
quan s'acostava 'l calorós estiu,
dins un brot de vidalba que floria
per un ravell hi vaig trobar un niu.

Un' au, alas obertas, l' abrigava
guardant lo niu ab maternal esment:
sols á estonetas sos fillets deixava,
volant pera cercarlos aliment.

Falaguera, després, tornar solia
al niu de sos amors portant menjar,
y ab son bech als petits lo repartia,
y altra volta 'ls tornava á gombolar.

Mes un capvespre al acostarmhi, á l' hora
en que 'l sol dona sa darrera llum,
m' estranyá que l' aucell d' aquella vora
no fugís espantat, com de costum.

Acostantmhi un poch més, lo veig sens vida,
alas extesas, lo capet penjant,
sobre la espatlla la cruel ferida
que acabá sa existencia palpitant.

Covant encare 'ls fills ab gran dolsura,
s' extingí la calor de lo seu pit;
y 'ls pobrets, ignorant tal desventura,
obrian plens de fam lo bech petit.

D' aquell niuhet la escena desolada,
ab sa tristesa penetrá 'l meu cor...
«¡No morirán!» vaig dir, y la niuhada
m' enduguí á casa com cullida flor.

¡Ay! Qui al perdre una mare en la infantesa
tan tendre esment encare n' ha trobat,
¿deixaría morir en la orfanesa
los aucellets del níu desventurat?

MARIA ANTONIA SALVÁ Y RIPOLL.

Lluchmajor (Mallorca).

DISCURS

PRONUNCIAT PER MOSSEN LLORENS SENSADA EN LA INAUGURACIÓ
DEL MONUMENT AIXECAT PER LA CIUTAT DE BERGA Á SON INSIGNE
COMPATRICI MOSSEN ANTON COMELLAS Y CLUET.

RESERVAT estava á una veu desvalguda lo rendir á nostre
insigne compatrici aquest sublim tribut d' admiració;
reservat á mas escassas forsas lo ponderar y enaltir la
memoria d' un home qual grandesa y virtut no son pondera-
bles... Confesso francament que al comensar sento més que
may las dificultats de ferho, perque ¿qué podrán ser mas pa-
raulas sino plors, gemechs y tristura, y que podrá tartamude-
jar ma llengua sino accents de dolor, de desconsol y planys
de tórtora? ¿No es cert, certíssim per ventura, que la fals de la
mort va segar lo fil d' una existencia preciosa, la d' un mestre
de tots en sabiduría y virtut, privilegiada flor que al entorn
de nosaltres floria acariciada per l' ayre de Queralí?

Planyéuvos, sí, planyéuvos, vosaltres, los que compartíreu
ab ell vostres jochs y fóreu sos companys d' infantesa! Pla-
nyéuvos, tots los que admiráreu en ell sa inteligencia claríssi-
ma y sas grans virtuts y fóreu sos companys d' estudis y de sa-
cerdoci! Plányet, tú, molt estimada ciutat, que gronxares son
bressol, terra que 'l portares, ayre que vas donar vida á sos
pulmons! Tú, Catalunya, nostra mare dolsíssima, plányet,

puig tenias la sort de comptarlo entre 'ls teus fills més il·lustres! Compatriçis, planyéu-vos, puig tenia aquí nostra ciutat un sabí, y un sabí gegant, quals genolls pujavan amunt, molt més amunt que 'ls caps de nostres germans il·lustres y qual front anava á perdres de vista entre núvols de gloria inefable!

Y ¿cóm será possible que mas paraulas estigan á la altura dels mereixements del gran Comellas? ¡Oh, Bossuet! Massilon! Bortaloue! Deixeume per un instant vostras llenguas d'or! Angels del cel, feu que sonin mas paraulas com los accents armoniosos de vostras liras! Cor meu, surt per ma boca á trossos y digas tú lo que no pot dir ma llengua enganxada al paladar, y sias elocuent testimoni del amor inmens que sento y sentím tots envers un home com l' immortal Comellas!

Y heus aquí mon pensament: vinch á recordarvos las glorias de nostre héroe, á qual memoria aixecám aqueix humil monument. Vinch á entonar un himne al fill insigne de nostra pàtria, mossen Anton Comellas y Cluet. Pobres son los meus recursos oratoris, pero, magnánims com sou, espero m' escoltareu ab benevolencia.

*
* * *

Sacerdoti Antonio Comellas et Cluet, viro modestia cœterisque virtutibus præstanti, philosopho insigni, scientiarum linguarumque doctissimo, præclaro auctori operis cui nomen Introductio ad Philosophiam, hominibus ob ejus humilitatem parum noto, cœlesti autem gloria laudeque donando...

Al sacerdot Anton Comellas y Cluet, excelent en modestia y demés virtuts, philosoph insigne, doctíssim en ciencias é idiomas, autor de la obra *Introducció á la Filosofia*, poch conegut dels homes per la seva humilitat, pero que no li faltarà la gloria y alabansa celestial...

Heus aquí un elogi que no sabia buscarne de millor, elogi que acaba de trasladarnos en aqueix marbre nostre digníssim Administrador Apostólich, l' acérrim entusiasta de las glorias pàtrias, l' insigne é immortal prelat catalá, doctor Morgades.

Ell nos diu: vostre Comellas fou un sant y fou un sabi. Y en veritat, nostre Comellas estimá ab especial carinyo la ciencia, pero la ciencia verdadera, no la ciencia falsa y vana.

Fatal es la sort, miserable la condició de quants intentan donar vida á una ciencia divorciada de la fe. Eternament s'han d'arrossegar per la pols y son enteniment empresonat fará guerra eterna al cor que té la esperansa del cel. Foscó y tenebras será sa llum, mort sa vida, immobilitat son moviment, tot será erm y sech; lo mon sols tindrà per ells una estació que será l' hivern, hivern de tempestats. Sens llum son enteniment, pendrá fantasmas per veritats y sentirá ressonar com lo ressó d' aquella confusió de llenguas del principi del mon; sech son cor, será incapás de tota virtut, de tot heroisme. Res gran executarán sos brassos cansats en inútils lluytas, sa planta insegura ensopegará á cada pas y sa ciencia inflada sols sabrá borrar la imatge d' home fent d' ell trono de passions.

Tal es la sort inevitable dels que no 's recordan de que Deu es la *alfa* y la *omega*, la font de tota veritat y fonament de ciencia. Tals foren aquells célebres oracles de la antigüetat que confonían los vicis més execrables ab las virtuts més hermosas, que volgueren crear religions y sols embrutiren pobles, promogueren assassinsats y crims de tota mena, rebaixaren la idea de Deu y la dignitat del home y convertiren en runas la virtut y la justícia.

Qué diferente es la ciencia unida á la fe, aixó es, la ciencia en que tant brillá nostre Comellas. Aquesta ciencia posa devant dels ulls del home á Deu Nostre Senyor repartint los ceptres als potentats de la terra, y presidint las assembleas dels grans del mon; donant llum al sol, y sembrant d' estrellas lo blau dosser del firmament; sentant ab má forta las montanyas sobre la base en que descansan, y removent á sa voluntat las

entranyas de las serras més orgullosas; sostenint continuament la màquina del univers, y guardant dintre sa mà la sort dels homes y 'ls destins de las nacions.

Devant tal mirall l' espectador sosté son cor segur en aquell que digué: *Ego sum qui sum*; ab seguretat camina son peu pel camí de la fortalesa; no 's torna may fosca sa inteligencia perque reflecta aquella llum blanquíssima que no té principi y té per estatje la eternitat: viu en lo regne de la armonia perque en Deu tenen explicació tots los secrets y tots los misteris, coneix ab la fe lo per qué de la vida y lo per qué de la mort y sab ahont es lo límit de la sabiduría humana, 'l principi de la existencia y 'l fi de tots los sers.

Tal es lo sabi que te 'l cor en Deu y la esperansa en lo cel; tal era l' insigne philosoph, quals mérits Berga may olvidará. Si passa ell llargas horas meditant, si de son llit ne fa una escola, si sa ploma cedeix lo dó de la immortalitat á aquells riquíssims materials que atresora son enteniment, si 'l seu cor te una pulsació, si sos amors un objecte, si son sér un moviment, tot es per son Deu y Senyor. No olvida que 'l fi de la existencia humana es Deu y envers Ell encamina totes sas obras. Ab afany fa entrar per las vías de la veritat la ciencia humana, buscant en ella medis de reivindicar los drets de Cristo Senyor Nostre; de viu en viu se sepulta y 's priva de la llum més per fer lluhir després una llum més clara y resplandent; se priva de la llibertat del cos y tanca totes las portas materials per deixar correr ab més lleugeresa son geni en alas del esperit; s' adorm al mon pera somniar entre secrets y misteris cosas inconcebibles.

Ell es aquell que va extasiarse un dia en la contemplació del adorable misteri de la Trinitat augustíssima, y volant y enlayrantse sa ánima fins á la contemplació de la divina essencia—permétissem la expressió—arrancá d' ala d' ángel la seva ploma per escriurer son tractat immortal sobre la Trinitat Santíssima.

Y no tot son en ell éxtasis de sant, també en son cor s' hi senten accents de guerrer y surten trons de la seva boca; tam-

bé empunya la espasa, esgrimeix la seva ploma defensant ab valentia 'ls drets de Jesucrist. Salve, valerós defensor de la Iglesia; salve, intrèpit atleta dels exèrcits cristians; vos no os contentau en respondrer desde la muralla á vostres adversaris, sino que llensant ab heroisme la bandera en mitj de las trinxeras enemigas, os apoderau de las sevas posicions, feu trossos de las sevas armas y los rendiu á vostres peus; que no altra cosa que aixó es la vostra obra *Harmonia entre la Religió y la ciencia*.

Mes, ahont lo seu talent s' eleva á una potencia extraordinaria, ahont lo seu geni poderós s' ageganta per la seva originalitat, per la seva amplitut, per la seva precisió, per la seva volada inmensa, per la seva erudició colossal, es en la obra titulada *Introducció á la Filosofia*; obra que 'ls més alts genis saben admirar, monument etern alsat á la gloria de la Religió, de la terra catalana, de nostra ciutat natal. Quan descriu los sistemas filosófichs ho fa moltes vegadas ab més precisió que 'ls mateixos autors del sistema, y quan los combat no deixa may al adversari resposta possible. Notrit ab la doctrina de Sant Tomás y coneixedor profons dels Sant Pares de la Iglesia y dels filosophs de totes las épocas—als quals havia estudiat en lo mateix idioma que ells havían escrit sas obras,—discuteix y raciocina sempre ab la seguretat d' un sabí que domina be l' assumpto que tracta, y ab caràcter de catalá que pocas vegadas no endevina y si ensopega sempre en lo just lloch ahont te de descarregar lo cop.

Y no pensin, senyors, que Comellas hagués ab aquestas obras arribat á sa plenitut; aquestas obras no son mes que preciosas perlas que van engastantse en la magnífica carrossa portadora del esplendent sol de ciencia que ha escullit per orient la obra *Introducció á la Filosofia*.

La seva salut n' es delicada á causa dels seus estudis; mes pera las áligas son las majors alturas, y ¿quí detenir podrà la volada de son geni? quínas murallas serán prou fortas per aturar sa marxa de gegant? quíns obstacles serán obstacles per detenir un moment sos passos?... altra vegada pren ja la ploma, mes... ¡oh inconstancia del mon! oh sort tristíssima de la vida humana! Lo sepulcre engoleix lo mateix aquets sèrs privilegiats que á la més miserable de las criaturas. En aquell mar de calaveras y renglas de casas mortuorias están barre-

jats los caps dels sabís, dels estadistas, dels cortesans, dels poetes...: morts molts d'ells en la flor de la edat y quan tots los bells somnis de la imaginació y totas las esperansas falaguerras del temps futur acariciaban dolsament sa vida. Allí entre aquell pilot de cosas que foren sérs humans hi trobareu també lo qui fou consultat dels sabís, lo qui 'ls virtuosos prenían per modelo, lo gran Comellas, mort precisament quan havia comensat á publicar los tresors inmensos de ciencia que son enteniment possehia. ¡Llàstima que 'ls homes grans també morin! pero, dich mal, no! moren perque la seva fama no mor may.

*
*
*

No plorém donchs avuy la mort de nostre malograt Comellas; no véssen llágrimas de pena y tristura nostres ulls; encénguinse, sí, nostres cors ab viu entussiasme per teixirli garlandas de flors, y celebrar las glorias de nostra estimada Catalunya. Perque si es veritat que la gloria d'en Comellas, que sa doctrina puríssima, que 'ls resplandors de la seva ciencia verdadera, com de sol magestuós, van extenentse per tot arreu y constituheixen un timbre de gloria per tots los espanyols; no es menos cert, que aquesta gloria, es una gloria particular, especial, especialíssima de nostra ciutat de Berga y de nostre benvolguda mare la terra catalana.

Si: Catalunya, aqueix poble digníssim al qual no se li pot pendrer la vida sens cometre un crim monstruós; aquest poble catalá que te vida forta, que creix y s'ageganta y que te per fills á aquells héroes que arrencaren los moros d'Espanya y sacudiren lo jou tiránich de quants un dia pretenían subjogarnos; aquesta terra noble, mare fecunda de sabís y sants, avuy pot estar d'enhorabona contemplant los mérits de nostre Comellas; puig si nosaltres entoném himnes á un germá nostre, Catalunya, senyors, los entona á un fill seu.

Aquellas mans, que ahir restauraren un grandíós Temple en Ripoll omplint d'entussiasme á tots los bons catalans; aquellas mans, que ahir alsaren monument etern á las antigas glorias catalanas; aquellas mans, que ahir reverdiren los lloers de nostres malograts héroes... son las mans d'un catalá

respectabilíssim; son las mans de nostre Excm. Administrador Apostólic doctor Morgades, y son las mans mateixas que avuy han escrit elocuent y brillant panegírich en honor de nostre insigne é inmortal Comellas.

No trobo paraulas prou expressivas per manifestar á nostre senyor Bisbe la gratitut profundíssima que sent ma ánima. ¡Llástima que ma llengua sia tartamuda, y que las alas de la meva imaginació no tinguin prou forsa, y que 'ls vius sentiments del meu cor no puguin manifestarse degudament per rendirli digne homenatge de gratitut en nom del poble bergadà. Gratitut que en nom de la familia de Mossen Comellas y de la comissió executiva, dech fer extensiva al digne iniciador d'aquest monument, al respectable senyor Arxiprest y demás sacerdots, al senyor Alcalde y magnífich Ajuntament, á las ilustres autoritats civil y militar, á tots los fills de Berga, á tots los que s'han associat á nostre entussiasme, y á tots los admiradors de nostre insigne philosoph *Mossen Anton Comellas y Cluet*.

HE DIT.

UN COP D' AYGUA

ARRÍ, Camándula, malviatge 'l mon! Sembla que no la conegas gota la càrrega que portas. Brillo, brillo, Micaela; no 'l miris lo sorral, que 't vindrà cor-agre. Te tinch un morralet preparat ¡malviatge 'l mon! que hi cantan los àngels. ¡Arri!

Havía arribat la Festa Major y l' home dels *caballitos* hi anava. Ja ho sabia de cada any y ho deya:

—La feyna es un xich pesada porque aixó de corre ab tants trastos y endróminas!... Deu n' hi doret per aixó; porque la vida me la campo y encare puch arreconar alguna coseta ¡malviatge 'l mon! En arribant las festas majors de la costa 'm toca trescar, *pero* la caixeta se m' ompla que es un regalo ¡Malviatge 'l mon! ho tinch ben reparat; sembla que la olor d' aygua salada 'ls despertí la afició á giravoltar. ¡Arri, Micaela, que aném á festa major!

L' home dels *caballitos* ho seguía tot. No deixava poblet per explotar. Especialment los de la costa ja la tenían ben impresa la fesomia dels seus caballs de fusta, pintats de color de xocolata fosch, ab tacas de negre d' os, las barcas com esclofollas de nou y aquellas carretel-las que sols los hi faltava 'l

joch de rodas per no tenir forma de res. Mes l'home ho conservava com únich element per guanyars la vida.

En arribat la temporada d'aplechs, festas y firas, carregava 'ls trastets en dos carros, guanyats ja ab son ofici, y caballs y barcas, carretel·las y ferros, bestiar y carros, dona y criatures sense temor á las distancias ni al sol d'estiu que li feya cruixir lo fustám y li estabellava la testa, feya lo seu fet tresca que tresca, y portant lo menut á bras, parlant de las ganancias en perspectiva ab sa muller que s'encarregava de la mosseta, no 's distreya més que per manejar la tralla de tant en tant á las veus de: ¡Arri Camándula! ¡Malviatge 'l mon!

¡Brillo, brillo, Micaela!

Enguany anava content y refiat de fer moneda. Havía repintat tota la fusta y duya vela nova.

—Me sembla Tresona que tindém bonas diadas—va dir l'home dels *caballitos* encarantse ab la seva dona y enfonzant acompassadament los peus en lo sorral.

—Deu ho vulga, que, noy, hem passat una tongada de plujas que ni may que tornin.

—Ja t'ho dich: feya 'l pensament de desenganxar las barcas dels tirants, y posarnos á passar-rius per poguer fer bullir l'olla.

—Calla, calla, no 'm vingas ab mofas. ¿No veus quin sol mes maco?

—No me 'n parlis que m'ha posat una esquena que sembla la paret d'un torn de vidre. ¡Malviatge 'l mon! Si vols fer-te una torrada, avísam; que estarás mes tu á llescarla que jo á ferla ab aquest caliu que 't deya.

¡Arri Micaela! ¡Malviatge 'l mon! que 'l morralet está curull.

—Pobres bestias! Aquest sorral las mata. Convindría una plujota que ho allisés una mica.

—¿De qué plora aquest xingló de persona que dus al bras, are?

—Te gana. Son dotze horas y no ha menjat desde las cinch, pobreta!

—Deu senyalar lo mal temps. Guayta: en la serra hi revoltejan uns nuvolots que no m'agradan gota.

—No previnguis res, que 'm fas pena; y fem vía que 'ns faltan quatre passas.

—¡Arri Micaela! ¡Camándula!..

Y aixís parlant d' aquest terme, arribaren al poble, cansats y alegres y ab unas caras polsosas per las que 'ls degotalls del suhor havían fet una mena de dibuixos que boy corretgits una mica be haurian pogut passar per gregas, capassas de fer la competencia á las que descoloridas pel temps llubian en los draps del envelat que s' aixecava orgullós al mitj de la plassa del poble.

La arribada del home dels *caballitos* era tots los anys un succés per la canalla que adelerada recullia 'l coure ab lo retrato del rey per poder donar forsa toms llubint lo garbo y contenintse 'l basqueig per no donar lloch á la mofa dels espectadors y al dir dels companys de viatge.

Al arribar la comitiva dels trastos va ser com tots los anys un trasbals.

—Dónam aquets cavalls, — deya l' home á sa muller, — y ves de no ferhi cap pelada, que la pintura no está encare del tot seca. Comensa á desplegar la vela. Noy, ¡malviatge 'l mon! deixa l' orga, que m' espatllarias la maneta. Depressa, Tresona, que podrás donar un bossí á la canalla que pidola. ¡Malviatge 'l mon! Ab los sotrachs de la riera, mira: á n' aquest cavall se li ha esmotxat la cua y té una orella trencada á biaix que sembla un xuxo de sereno.

En un tancar y obrir d' ulls van guarnir totas las endróminas, y encare no havia tocat la una la campana de la iglesia que ja se sentia l' orga; y cavalls y barcas y carretelas giravoltavan cruixint al pes de la quitxalla que encare rosegava 'l darrer tros del pa de dinar, esforsantse per entatxonarlo y lluytant ab los efectes del rápit giravoltar que treballavan per tréurel á fora.

La Tresona no parava de fer sonar l' orga, cargolanthi una tanda de balls compostos de la velluria y desfigurats pel temps. L' home assegurava als *cavallers* ab las corresponentas corretjas y cobrava las pessas de cinch aconduhintlas en una caixa de llauna. Los dos menuts de la casa, ó millor dit dels *caballitos*, arreconats demunt dels sachs buyts menjotejavan la vianda freda que 'ls havia donat sa mare.

¡Quína tarde més felís pera la gent aquella! La caixa va omplirse al so de l' orga que no va parar un moment de donar sas veus escardalencas y á cada pitada hi ategian un nou

sostre de moneda. Vingué la nit y després de donar un bon pinso als cavalls *de debó* que per mercé 'ls hi guardavan en un estable proper al lloch dels *caballitos*, home, dona y criaturas s' estiraren sota la vela pera descansar del cruiximent del dia entregantse á la dolsa son que acut ab tanta prestesa al cos fatigat que 's llena á sos brassos acariciat per la idea falaguera d' haver fet un bon negoci...

Mes l' home de la Tresona no s' havia errat. La nuvolada de la serra lentament s' havia extés pel celatje y comensaren á caure gotas. No feya molt que plovia en lo poble quan una forta remor va despertar als ambulants. Era un cap de riera que s' havia format recullint aygua de torrents y montanyas vehinas en las que feya ja llarga estona que hi plovia, y s' escorria adelerada per la riera del poble, afanyosa de correr á besar la sorra de la platja, produhint una remor potentia com la veu d' un geni destructor que avisés sa arribada funesta boy contant enorgullit sas gestas y son poder maléfich.

—¡Tresona! ¡Malviatje 'l mon! Treu las criaturas, que baixa rierada, y cuytém á desguarnir si no vols perdre la hisenda.

—Deu nos valga! — feya la dona, recullint sos fills en un garbell.

—Ja t' ho deya que aquell negrall no m' agradava. Pórta-las al estable.

—Comensa, donchs, á treure pessas.

—Corre y no dormis, que ve un cop d' aygua que espanta. ¿Sents la remor? ¡Malviatje 'l mon! Si jo t' ho deya!...

La canalla va ser portada al estable mitj dormida encare, puig lo remor de l' aygua 'ls hi semblava 'l mateix de l' orga y 'l cruixir de la fusta y ferros y gatzara dels menuts que tota la tarde havian rondat per aquells encontorns. Al tornar la mare pera comensar á desmontar la vela nova, una forta embranzida la obligá á deixarho.

—¡Salvemnos! — va ser lo crit dels dos pobres ambulants, que ab llágrimas als ulls vejeren rodolar entre escuma 'l seu tresor: la vela nova, cavalls, barcas y carretelas, pintat de nou, l' orga, la caixa de llauna...

L' endemá de bon matí la canalla del poble, apretant entre sas mans algunas monedas pidoladas á sos pares, en lloch trobavan los *caballitos*.

La Tresona, l' home y 'ls dos fills, ab lo cap baix y 'ls ulls plorosos, anavan riera avall pel mateix camí que havian passat pocas horas avans ab sa fortuna... Y l' home esclatant ab tota forsa 'l seu plor, donant una trista mirada als carros buyts, exclamava:

—¡Malviate 'l mon! Tresona, haurém d'anar á captar, ó véndrens los carros y la Micaela y la Camándula, que es lo únich que 'l cop d' aygua 'ns ha deixat.

—Nos ho vendrém tot,—contestá la Tresona,—perque 'ns ha deixat també aquets dos angelets de Deu, que si no...—Y petonejava als seus fills amaratlos ab abundantas llágrimas.

J. PUJOL BRULL.

Festa major d' Alella, 1893.

LO TEMPLE

Trassa la fe una creu y demunt d' ella
l' art hi aixecá una fábrica alterosa,
als ulls de tothom bella
y als cors més bella encare y agradosa.

La ralla, lo color y la armonía
hi forman los grahons d' altrás escalas,
com las que vejé un dia
Jacob extendre als ángels ab sas alas.

Sentada part d' avall hi ha la esperansa
de raigs d' estrellas y de sols vestida;
y qui á cercarla avansa,
sent la veu del amor que á dalt la crida.

En ella l' esperit hi fantasieja,
mentres lo cor en pelachs de dolsura
amorós se raveja,
ensajantse á volar cap á la altura.

Y com en los erials de la existencia,
petit oasis que al romeu abriga,
mínva's en ell la ardencia
de las passions ab que la terra 'ns lliga.

Per xó confosos tots devant de l' ara,
burgesos y senyors, com pugan veures
los fills entorn del pare,
als grahons del altar venen á seures.

Y en familia aplegats, sens apartarse
l' armini de fregar ab la estamenya,
fins al rey plau baixarse
als peus del súbdit que á estimar l' ensenya.

Y en ell la ciencia son avens predica
ensemps que hi estreny sos llassos lo prohisme;
lo poble hi purifica
las costums que heretá del paganisme.

S' hi inspira l' art y trau de la paleta
un raig de llum de la que als astres sobra,
la escarpra y la masseta
se llensan d' un nou génessis á l' obra.

De l' arpa de David á l' armonía
pels ecos de vint sigles perpetuada,
sos dols y sa alegría
la nissaga d' Adam canta plegada.

Y Deu desde son trono la contempla
y extenentli las mans gojós l' ampara:
que es aula y llar lo temple
y Ell mestre de vritats, de virtuts pare.

Quantas y quantas voltas á sa porta
lo fill ingrát de genollons ve á raure
y ab la veu tantost morta,
clamant perdó, destallescút sol caure.

Quantas de voltas sos llindars se regan
ab llágrimas de fel abrusadora...
y á cap, de tants que hi pregan,
nega 'l temple 'l consol que ell atresora.

Jamay atén lo Mestre á n' el llenguatje
ni mira l' estament de qui l' invoca,
no hi ha més que un llinatje
per Ell, lo sentiment no ix de la boca.

Y á qui creyent per son amor sospira,
á qui la ciéncia y las virtuts exalsa,
á qui en son art s' inspira
y més al ideal sas obras alsa;

á tots en son payral vol acullirlos
y á tots d' una abrassada vol estrenya.
per poguer enquibirlos
al cel que desde 'l temple nos ensenya.

Veniu, veníuhi, donchs, quants per ventura
no heu renegat vostra ascendencia encare;
servém la flama pura
dels tions de la llar del nostre pare.

Cerquéu en son escalf l' ardor sagrada
que nudreix las virtuts y 'l geni eleva,
tal com la soleyada
que fecunda 'l terreny y 'ls esplets lleva.

Y si 's gira mal temps, si vol entrarhi
una ratxa malévola á matarla,
tanquém lo Santuari,
vullamla encesa als nostres nets llegarla.

Y á sa claror al fullejar la historia
voldrán aquets pendre lliassó dels avis,
y 'l temple de la gloria
tindrà més Sants, més Héroes y més Sabis.

FRANCESCH UBACH y VINYETA.

CÍRCULO MORAL

VAJA, nenas, acabéuse d' arreglar d' una vegada!... Jesús!... Dos cuarts de nou!...

—Ja vením, *mamá!*

Cinch minuts d' espera.

—Pero, nenas!... Ja haurán fet lo primer acte!... Per amor de Deu!...

Cinch minuts més.

Y 's presentan las nenas, totas empolaynadas y despedint una bafarada d' aygua de Colonia que tapa 'ls esperits.

Y després d' haver donat las últimas ordres á la criada:—*Cuidado* que surti al carrer mentres siguém fora!..... Ah!..... Quan se 'n vagi al llit, colgui be 'l caliu. Ah!... Demá dematí ja trobará 'ls diners per anar á plassa al esglahó de la escala, --surten en direcció al *Circulo Moral* donya Mónica Carerras de Feixuch y las sevas *nenas* (de 25 y 30 anys respectivament) *Assunsion* y *Carmansita*.

—Y 'l *papá?*

—Ha passat endevant; ja 'l trobarém al Círcul.

*
* *

PROGRAMA

- I.—Sinfonía: *Canto de amor*, quinteto por los Sres. Comas, Cabot, Corba, Callís y Cusi.
 II.—Primer acto del magnífico drama moral debido á la fecunda pluma del distinguido escritor católico D. Inocencio Marxuach, intitulado:

EL TRIUNFO DE LA MORAL

ó

TRÁGICO FIN Y DESASTROSA MUERTE DE UN MALVADO

- III.—Duo de *La Favorita* por la distinguida Srta. D.ª Asuncion Feixuch y el simpático jóven D. José Comas.
 IV.—Segundo acto del magistral drama *El triunfo de la moral ó trágico fin*, etc., etc.

Y aixís anava seguint: un acte del drama, que al primer era *magnífich*, al segon *magistral*, al tercer *monumental*, al quart *piramidal* y al quint... *fenomenal* (y en aixó tenia rahó 'l programa), y un *entremet* qualsevulga: la *Stella confidente*, *El Caballero de Gracia*, l' últim article de fondo del *Correo Catalan* posat en octavas reals, etc., etc.

Tal era 'l programa que en grans lletres negres sobre paper vert s' ostentava aquell vespre á banda y banda del portal del *Círculo Moral* de la ciutat de X.

..

—Ay, quína casualitat de trobarnos! Cóm va senyora Mónica?

—Ah! Vosté aquí? Be, be, senyora Tecleta.

—Y las *nenas*?

—Mírisseles aquí devant... *Nenas*!...

—Ja sé, ja, *Assunsion*, que vosté pren part á la festa!...

—Sí, sí, senyora Tecleta!...

—*Vamos*, aném caminant, que farém tart!

Y las *nenas* s' adelantan uns quants passos y la senyora Mónica las emprén; ab la senyora Tecleta pel tenor següent:

—Sí, ja veurá: jo no ho volia de cap manera que cantés la noya, ¿entén? porque aquell pillastre d' en Comas... ¿entén? .. Pero mossen Anton s' hi va posar de per mitj y... ¿entén?

—Es á dir que en Comas?...

—Qué diu, santa cristiana? Ja ho crech. Y jo no ho vull, no ho vull de cap de las passadas.

—Y ara?...

—No fa pel meu taranná ¿entén?

—Fugi d' aquí.

—Y avuy dia s' han d' obrir uns ulls!... Figuris: ella tan ignocentona y ell...

—Ca, sí... ay, filla!

Y aixís arribaren al Círcol. Admiraren l' efecte dels domassos vermells penjats als balcons á la roja resplendor de las atxas de vent lligadas als extrems; passaren l' ample portalada, pujaren quatre grahons de la escala, tombaren á la dreta, obriren una mampara, y...

—Mah, quín efecte que fa 'l *treyatu*!—exclamá la senyora Tecleta.

Y rahó que tenia. ¿No n' havia de fer?

Era tot de fusta. Un any ó per aquí devia haverhi que estava llest y encare no s' havia pogut pintar, sia per falta de fondos ó per qualsevolga altra futesa per l' estil, pero aixó era lo de menos, tota vegada que en las nits de solemnitat s' arreglava penjant per tot arreu cobrellits quals colors virolats formavan un conjunt d' alló més alegre.

De més á més lo sostre desapareixia talment darrera una munió de gallardets y banderas de tots colors, d' aquellas que al mitj hi tenen un nom: *Maria, Constancia, Ligera*... Pobres banderas!... Ellas si que, si poguessin parlar, podrian dir pestes de la fugacitat de las glorias, de la inconstancia de la fortuna. Pobres banderas! Un dia en lo més alt d' un mástil

desafiaren ventadas y ruixats, re-batentse ab sechs espetechs contra la ventada que las masegava en mitj de la inmensitat del mar; passaren la torment a tots los seus horrors... y després reberen lo primer raig de sol que escorrentse per un esquins de núvol las besava rompudas, esfilagarsadas, fetas á micas, sí, pero triomfantas, victoriosas. Y després, en paga á sa heroicitat, per comptes de ser admiradas, com s'admira al que 's llena jugantse la vida al mitj del combat y lluyta y vens, foren arrencadas del seu mástil, testimoni de son valor, y de má en má han anat á parar á las d' un drapayre, que á ralet cada una las lloga avuy dia per adorno de carrers lo dia de la *serenata* ó de la sala, la diada de Sant Antoni pel ball dels carreters ó del teatro del Círcol las nits de funció moral! Ellas, las valentas, las fortas, fetas solament á desafiar ventadas, acostumadas al acre olor del quitrá y á la rudesa del tracte mariner, véures avuy penjadas de balcó á balcó, entre cadenetas de paper, primors de la quitxalla del vehinat, ó de viga á viga entre bafaradas de patxulí y aygua de Colonia! Ellas, acostumadas al ayre lliure de la inmensitat, obligadas avuy á rebre l' ayre acanalat del carrer, ó l' enxobat xatagós ayre del teatre! Ellas, acostumadas á sentir no més renechs d' aquells més recargolats y veus roncas y ayguardentosas, obligadas cap á sas vellesas á sentir veus dolsas y melífluas de flautas y cornetins, y á aguantar tiradas y més tiradas de versos... *morals* y de prosas... *ignocentas*! Pobres banderas!

Altrement, tornant al teatre, en sí no tenia res de particular. Avans, quan la casa que ocupa avuy la societat era habitada pel propietari, alló era jardí. Se van engrescar uns quants socis, se van emetre accions y 's bastí 'l teatro. Ja 's coneix que era un jardí porque com que 'l propietari no va permetre que li derribessin lo surtidor.—Aixó no, 'l surtidor no me 'l toqueu pas,—los va fer.—Y com que si 's tenia de fer la paret més ensá 'l local perdía una pila de metros, la junta, en sessió solemne, va acordar que 'l surtidor quedés dintre del teatre.

—Si encare hi servirà d' adorno!—deya l' iniciador de la idea.

Y veus aquí com lo teatro quedá fet y 'l surtidor obligat á ésser espectador obligat de totas las funcions, veílladas, y cérra, que en lo teatro 's donguessin. Prou que 'n protestava devegadas: molts cops havía succehit: al punt culminant d' un

drama, quan á n' algun dels actors—y sempre eran actors porque 'l reglament del Círcul, en obsequi á la moral no permetia que las donas trepitjessin las taulas,—n' hi anava á passar alguna de crespas, quan tot lo públich estava, com qui diu, ab l' ánima penjant d' un fil, lo dimonxi del surtidor, siga porque la aixeta anés baldera, siga per lo que 's vulgui, lo cert es que á un moment donat... aygua avall! etzivava tot lo xorro. Xist!.. Xist!.. se sentia de moment, ¡fássin lo favor de callar! arribava á dir algú ab veu alta, creyentse que aquell soroll era xerrameca... pero ell, res, ¡aygua, avall y fora! ¡Está clar, lo pobre!. las funcions se comensavan á ensajar un mes avans del dia en que 's tenian de ter y l' infelís, en virtut del acort de la Junta, estava obligat á assistir també als ensaigs, de manera que quan venia 'l dia de la funció ell ja estava cuyt y recuyt de sentirla... y la sabia de memoria... y s' enfadava... ¡y s' esbrabava com podia!.. ¡aygua avall, y fora!

* *

—*Bravo! bravo!.. muy bien!.. Pam, pam*—picaments de mans.

Saludo dels cinch individus.

Y quedava consumat lo primer número del programa: *Sinfonia, Canto de amor, quinteto* per los senyors Comas, Cabot...

¡Quína satisfacció per tots cinch!.. ¡quín donarse importancia, passant y traspasant pel passadís del mitj un cop hagueren acabat la seva tasca! ¡Y quíns saludos á dreta y esquerra!

L' un no sabia com desempallegarse de la majordona del vicari que ab llágrimas als ulls y estrenyentli las mans més de lo regular lo felicitava per la miléssima vegada!..—Pero, fill!.. casi m' han fet plorar... ay, que trist!

L' altre 's passejava, dret prop del escenari, la seva mirada victoriosa per sobre la multitud de sombreros y mantellinas...

—¡Lo felicito Comas!—deya la *Assunsion*—los hi ha anat divinament!..

—Ca... ho diu per dir!..

—No, no!.. Asseguis, asseguis... tu *Carmanita* tirat una

mica cap enllà!.. Ey, á no ésser que s' estimi més asseures en algun altre lloch!..

—Qué diu ara!..

—Ps... me sembla!..

Y 'n Comas se va asseure al costat de la *Assunsion* y comensaren un duo baix, baixet que...

Está clar ab tants llums, feya una calor que no 's podia respirar.

La senyora Mónica estava com si segués sobre agullas. Vinga girarse y regirarse, estossegar...

Ells res, garla que garla de baix en baix.

—Ho veu!.. ho veu, senyora Tecleta? ho veu lo que li deya? aquest noy no te vergonya!..

—No cridi senyora Mónica que la sentirá!

—Millor que 'm senti, filla! Aquest noy no te criansa, ni modos, ni vergonya,—tornava alsant més la veu perque ell la sentís.

Pero, ay, ell no la sentía ¡Qué havia de sentir!

—*Assunsion*, filla, no parlís gayre que 't posarás ronca y després farás un gall.

—Pero, ay, tampoch ella la sentía!

—*Assunsion*, noya... asséute aquí al meu costat—esclatá sense poderse contenir.

Com si li digués Lluçia.

—Qué no sents que 't dich?.. ¡Uix, quín fástich! asséute al meu costat y si no ho entens t' ho diré d' una altra manera! ¡Vaya!

Lo to imperiós de la senyora Mónica decidí á la nena.

Pero ay, pobre Mónica, ni may que ho hagués dit!.. En Comas, tot manyach, seguí á la *Assunsion*, s' assentá també al seu costat y... quedaren tots en fila. Al devant, los veyá, al costat no... y 'l duo continuava *crescendo*, sempre *crescendo*, y la senyora Mónica... la senyora Mónica estava á punt de ferirshi.

—Xist... Xist... ¡callin!.. ¡callin!..

Lo teló s' havia alsat y comensava la perpetració del segon número del programa.

Primer acto del magnifico drama moral debido á la fecunda pluma del distinguido escritor católico don Inocencio Marxuach intitulado:

EL TRIUNFO DE LA MORAL

6

TRÁGICO FIN Y DESASTROSA MUERTE DE UN MALVADO

Lo títul era llarch, pero no tenía res que veure ab la llargada del acte... ¡Jesús, María, Joseph!.. Vingan versos y més versos, y escenas y més escenas... ¡Allí era un diluvi universal!

Al alsarse 'l teló s' havían encarat al públich dos subjectes ab cascos de llautó y sachs de malla.—La moral hi guanya molt ¡ningú ho diria! ab aixó dels cascos; ¡quánts y quánts d' aquella bona gent s' haurían empassat sense escrúpols lo drama més immoral ab tal de que 'ls actors per comptes de sombreros de copa haguessin lluhit per las taulas lo benehit casco!

L' un d' ells era 'l *malvado*. ¡Prou que se li veyá, ab aquellas barbotas negras com estopa, de pels groixuts y enmaranyats com de porch espí, aquellas cellas espessas que li agafavan de pols á pols, aquella vermellor de mangre, de tota la cara, y sobre tot ab aquellas manotadas y aquella veu cavernosa!.. ¡Era ben bé un malvat—ey, de taulas endins, que de taulas enfora, tothom sabia que era un sabater—respectant las caras—de la plassa de la Iglesia: persona de totas prendas.

L' altre era un qualsevol, un criat del rey, fidel á tot serbo á Sa Magestat. Perque es de saber, y aixó 's deduhia de lo que anavan parlant tots dos, que la escena passava á *pelació*—que deya 'l sabater *malvado*. Lo rey estava *in extremis* de resultas, segons malas llenguas, d' herbotas que li havia donat lo sabater, ab la sana intenció d' apoderarse de la corona, y fent creure á tothom, per ocultar lo seu crim, que 'l rey estava endemoniat.

Per aixó havia comensat, al alsarse 'l teló dihent: al *fiel vasallo*

¿Cómo tenemos al rey?

á lo que contestava aquest:

El rey? ah!.. muy malo, Pablo

y esclatá 'l sabater ab un crit que feu posar pell de gallina á més de quatre espectadoras:

¡Tiene en el cuerpo el diablo!
¡¡El diablo nos dá la ley!!!

Y comensant d'aquest terme s'extengué en kilométricas consideracions, á fi y objecte, segons digué en varis aparts, de ferse seu al *fiel vasallo*, per poder propinar á Sa Magestat una altra toma de las consabudas herbetas, vist que las primeras no feyan lo seu efecte ab la rapidés desitjada.

«¡Oh, no—deya—no es un rey de poch més ó menos, lo que 'ns fa falta!.. Un rey que sense á com va ni á com costa 's deixa ficar al cos dos ó tres dimonis!.. Sino un rey ferreny, un rey de forsa, de brahó—oh, brahó si que 'n tenia: en un dels accionats mogué 'l cap ab tanta forsa, que 'l casco — bro-mas de la inercia,—rodolá per terra ab un lamentable soroll de ferro vell y arrossegant al darrera seu la perruca, lo qual fou causa de que quedés al descubert la lluhenta y respectable calva del honrat sabater.

Reparada la averia ab tota la rapidés que las circunstancias exigían continuá 'l *malvado*: «Si ¡un rey ferreny, de forsa, de brahó... un rey... com ara jo!..»

¡Qué va haver dit!.. justament lo *fiel vasallo* ja se 'l mirava de quía d' ull de resultas de las murmuracions de las herbotas!.. ¡No mes hi faltava alló! Com una fera li saltá ab sa veuheta de pescatera alterada, omplintlo d'improperis... Pero 'l *malvado* no 's donava... ¡qué s' havia de donar!..

*¡Pues yo rey tengo de sert
por más que esto os cause anojos!*

Deya ab una vey aixordadora; y saltava l' altre més alterat que may:

*¡No os valdrán los trampantojos,
pariente de Llucifert!
que viva Dios ca si acaso
hi ha d' havert algun desastre!..*

Mes no per aixó 's donava tampoch lo brau sabater, sino que contestava ab una rialleta de tant se me 'n dona:

*¡sarà lo ca tase un sastre!
—¡Lo varemos paso á paso!*

Tornava l' altre y 'l *malvado* s' enfadava y l' altre més y vingan crits y més crits y desenvaynavan los *aceros* y... sort que hi arribavan á temps, sino hi ha una desgracia!

CLAUDI PLANAS y FONT.

(Acabará.)

SOMNI D' AMOR

Poesia premiada ab lo segon accéssit á la Flor natural en lo Certámen literari
d' Olot de 1891.

Cóm bull mon pensament! Ardenta febre
m' ánima exalta, mon esprit conmou;
imatjes veig que á mon entorn s' escorran,
que just se forman sos contorns s' esborran
tornant á alsarse y á formars' de nou.

Envoltadas de núvols d' or y rosa
que mitj cobreixen son bellíssim cos,
estol de fadas á qual més hermosa
brollant d' amor la ditxa somniosa
creman mos llabís ab son bes febrós.

D' ardent amor llensant mirada humida
y rica essència de flayrós perfum,
al dols gosar me brindan de la vida
y á oblidar ma existencia adolorida
en mitj d' onadas d' esplendent llum.

En dols desmay, mitj closas las parpellas,
la llarga cabellera extesa en rulls,
del jardí dels amors son las poncellas,
imatjes ¡ay! incomparables, bellas,
que escampan vida y mort ab los seus ulls.

En copa d' or me brindan mil venturas,
la ditxa y lo plaher més infinit,
y eix néctar al tastar, que en las fonts puras
naix d' un goig celestial, dolls de dolsuras,
encís y gloria portan á mon pit.

Entre boyrina que 'ls espays esmalta
confós las veig passar en remolí,
sedent d' amor mon pobre cor s' exalta
y eixint del pit hont la ventura hi falta
la imatge cerca de la qui 'l ferí!

Divina estrella d' esplendor suavíssim,
modesta y bella, vaporós ideal,
una n' hi ha que ab son mirar dolsíssim
al goig m' invita del amor puríssim
que en son pit hi té estada virginal.

A n' ella vull, mon pensament la adora,
sa cintura com palma del desert
vull estrenye en mos brassos seductora,
de ma ánima dormida bella aurora
que entre celatjes divinals se pert.

Bella imatge del cor tan anyorada,
àngel d' amor esdevallat del cel.
deixa arribar mon ánima afanyada
al doll d' amor que l lensa ta mirada,
dolsíssim raig de saborosa mel.

Oh, vina, vina, que jo vull besarte,
jo vull juntar mon llabi al llabi teu,
ab cadenas d' amor jo vull lligarte,
y... fins tos pensaments jo vull guardarte;
ton esperit, ton cor, tot ho vull meu.

Sí, tot ho vull; jo vull que ta existencia
rellisqui en mitj de flors, de llum, d' incens;
jo vull ubriacarme ab ta presència,
respirant del amor la pura essencia,
que amor mon cor te guarda, etern, inmens.

PERE DE COTS Y SOLDEVILA.

LO PLANY DE LA ROSA

(A ma bona amiga Isabel Pujol.)

Trencavas una rosa
del teu jardí;
la flor, tot coll-torsantse,
semblava dir:
«¿Cóm es, ma jardinera,
que no 'm voleu?
¿No n' escampo d' aroma
per tot arreu?
Quan veniu á regarme
ja cap al tart,
¿no us dono ab mos matissos
goig al esguart?
¿No us dono de rosada
gota brillant
quan sos resplandors l' auba
va destriant?
¿Podeu, ma benefactora,
tractarme aixís,

havent sigut fins ara
lo vostre encís?»
Llavoras tu, eternida
pel tendre plany
d' una flör que es ta joya
casi tot l' any,
aixugante una llágrima
vas dí ab amor:
«¡Pobre roseta meva...!
No tingas por!
Quédats en ta branqueta,
lloch preferit,
que ara ja de trencarte
m' he penedit.
Potser foras penyora
per un instant
d' un afecte, si tendre,
també inconstant.
A n' ell volia darte,
mes no ho faré.
Potser te l lensaria,
si molt convé!...»

RAMON MATEU.

Juliol, 1893.

LA AMBICIOSA

Digué 'l galan á sa donzella hermosa:

—¿Qué vols de mon amor?

Y ella, baixos los parpres, vergonyosa,

—Vull, li digué, un tresor.—

L' amant travessá 'l plá, muntá la serra...

y 'l tresor li dugué;

mes ella, sempre 'ls ulls clavats en terra,

—No 'n tinch prou, li digué.

—¿Dónchs qué vols més de mon amor, ma aymía?

—Vull la gloria del mon...—

Al cap d' un temps son aymador venia

cenyint llores al front.

Y,—Encare, la donzella ruborosa,

no 'n tinch prou, li va dí.

—¿Qué vols are de mí?—La més hermosa

estela del matí.—

L' amant eixí; mes quan la dolsa albada
llustrejava en lo cel,
y la estela brillant lluhia penjada
de son lluminós vel,

la donzella 'l trobá que agonetjava
ab un punyal al pit,
y mentre en la agonía la abrassava,
alsant al cel son dit,

li deya á cau d' orella á sa estimada:
—Me 'l vares demanar
l' estel més bell que té la matinada,
are 'l vaig á cercar...

.

SEBASTIÁ TRULLOL Y PLANA.

